

SZILÁGYI ÁGNES JUDIT-PÁL ISTVÁN

Amikor az argentin politikában már más irányú „törekvés” érvényesült

A Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesület felemelkedése
és bukása (1932–1963)

Bevezetés – magyarok Argentínában

Noha egy-egy magyar személy argentinai jelenléte Asperger Zsigmond 1717-ben történő letelepedésétől datálható,¹ a tömeges bevándorlás csak az 1920-as években vette kezdetét, miután az Amerikai Egyesült Államok 1924-től jelentősen korlátozta a bevándorlást, ami főleg a közép-európai térségből érkezőket sújtotta.² A hazájukat elhagyó magyar emigránsok szemében ez idő tájt Argentína lett az egyik legfontosabb célország. A két világháború közötti időszak emigránsainak nagyobbik része az utódállamokhoz került országrészekből kivándorló vagy kivándoroltatott földművesek közül került ki – ők jellemzően a pampákon telepedtek le –, másik részük azonban a városi munkássághoz vagy kispolgársághoz tartozott. Köztük nem csekély számban voltak olyanok, akik az 1919-es Tanácsköztársaság bukása miatt távoztak Magyarországról.³ Az utóbbiak tevékeny részvételével Buenos Airesben 1926-ban megalakult a Magyar ajkú Munkások Egyesülete (MME), és szoros kapcsolatot épített ki az Argentin Kommunista Párttal

¹ SZABÓ László: *Magyar múlt Dél-Amerikában*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982. 41–120.

² PUSKÁS Julianna: Az Egyesült Államok bevándorlási politikája (1890–1990). *Regio*, 1993/3. 4–6.

³ TORBÁGYI Péter: *Magyarok Latin-Amerikában*. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 2004. 90–96.

(AKP).⁴ Emiatt azonban, amint az egy, a második világháború után keletkezett összefoglalóból kiderül, 1930-ban – az argentinai belpolitikai változások következtében – az egyesületnek be kellett szüntetnie működését,⁵ de néhány év múlva létrejött szervezeti örököse, a *Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesület* (továbbiakban *Törekvés*), amely majd a magyarországi pártállami diktatúra kiépülése utáni másfél évtizedben a szocialista rendszerrel rokonszenvező emigránsok legjelentősebb dél-amerikai bázisává lépett elő. Dolgozatunk a továbbiakban azt vizsgálja, hogy a *Törekvés* a második világháború időszakában, majd a desztalinizáció légkörében mennyiben tudta előmozdítani a Magyar Népköztársaság (MNK) külpolitikai céljait és népszerűsítését az argentinai vagy, tágabban, a dél-amerikai magyarság körében. Kutatásaink döntően a magyar állami szervek iratanyagának feldolgozására épültek. A *Törekvés* saját dokumentumai (egyesületi névsorok, elnökségi jegyzőkönyvek stb.) az argentin hatóságok fellépésének következtében vagy az attól való félelem nyomán jelentős részben megsemmisültek, bár a napjainkban folyó, a határon túli magyar könyvtári-levéltári örökséget feldolgozó programtól⁶ esetleg még várható, hogy idevonatkozó iratok kerülnek elő.

A *Törekvés* megalakulása és politikai kapcsolatai

Argentinában 1930. szeptember 6-án katonatisztek egy csoportja – szövetségben a földbirtokos elit bizonyos köreivel – puccsot hajtott végre Hipólito Yrigoyen elnök (1928–1930) ellen. A hatalomra kerülők politikai tekintetben megosztottak voltak. Míg José F. Uriburu tábornok és hívei a mediterrán Európa

⁴ Manuel CABALLERO: *Latin-America and the Comintern*. Cambridge University Press, London, 1986. 43–46.

⁵ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 3. 2. 5 – O – 8 – 019 – „Andok” – JELENTÉS az argentinai magyar demokratikus mozgalomról. 66. Az anyag az argentinai és uruguayi lojális magyar emigrációra vonatkozik, évköre: 1946–1947 és 1951–1954. (A továbbiakban „Andok” – JELENTÉS.)

⁶ Lásd NAGY Szabasztián: Az argentinai magyar kolónia öröksége egy ösztöndíjas szemével. *Polgári Szemle*, 2014. október. Forrás: http://epa.oszk.hu/00800/00890/00059/EPA00890_polgari_szemle_2014_3-6_632.htm (Letöltve: 2016. 02. 03.)

(spanyol, portugál, olasz) mintáit követő, antidemokratikus, hivatalrendszeri modell hívei voltak, addig az Agustín P. Justo tábornok mögött állók a demokrácia szabályainak betartása és egy civil politikusokat is szerepeltető, nemzeti egységkormány által kívánták mérsékelni a társadalmi feszültségeket és a gazdasági válság hatásait.⁷ 1930-ban tehát, mikor az előbbi irányzat kerekedett felül, Uriburu elnökségével (1930–1932), az MME-nek is bealkonyult. Azonban 1932-ben, Justo mandátuma idején (1932–1938), mikor enyhült a nyomás, a korábbi magyar szervezet tagjainak egy csoportja létrehozhatott egy új formációt, a *Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesületet*, amely mintegy az AKP filiáléjaként működött, általában megbízható pártonkívüliek irányításával.⁸ „A többségében kispénzű, baloldali munkásokból álló alapítók elsőként egy futballcsapatot szerveztek [...]”⁹ Az első komolyabb politikai megnyilvánulásuk a spanyol polgárháború idején, a köztársaságiak számára végzett gyűjtés volt, ám a Törekvés hitele és támogatottsága – ahogy a kommunista pártoké is általában¹⁰ – a Molotov–Ribbentrop-paktum hatására sokat csökkent. A liberális polgárság és a szocialista munkásközösség is elfordult tőlük. Tovább gyengíthette a Törekvést, hogy Ehrenfeld Béla¹¹ egy új magyar zsidó egyesület életre hívásával a – legalább felerészben nem vallásos zsidókból összetevődő¹² – tagságának egy jelentékeny hányadát

⁷ Bővebben lásd: Thomas E. SKIDMORE–Peter H. SMITH: *Modern Latin America*. Oxford University Press, New York–Oxford, 1992 [1984]. 84–85.

⁸ Ahogy az ÁBTL anyagában található jelentés megállapítja. „Andok” – JELENTÉS 67.

⁹ TORBÁGYI Péter: I. m. 103.

¹⁰ Christopher ANDREW–Vaszilij MITROHIN: *A Mitrohin-archívum. A KGB otthon és nyugaton*. Talantum Kiadó, Budapest, 2000. 134.

¹¹ Kolozsvárról emigrált, baloldali szociáldemokrata újságíró, *A Jövő Társadalma* című erdélyi lap egyik vezércikkírója, az 1930-as évek második felében már Argentínában élt, ahol 1937-től több újságot is szerkesztett. FUCHS Simon: Aradi Viktor és *A Jövő Társadalma*. *Korunk*, 1971/3. 457–460.

¹² KOVÁCS Nóra: *Szállítható örökség. Magyar identitásteremtés Argentínában (1991–2001)*. Gondolat Kiadó–MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2009. 52–56.; BÁNYAI Viktória: Magyar ajkú zsidó közösségek a világban. 413. – Forrás: http://adatbank.transindex.ro/regio/kisebbségkutatas/pdf/VI_fej_16_Banyai.pdf (Letöltve: 2017. 01. 14.)

megpróbálta elcsábítani.¹³ Igaz, Buenos Airesben már 1925 óta működött a Magyar ajkú Zsidó Egyesület, majd több szervezet fúziója után, Villa Jenő és Reich Lajos vezetésével, 1939-től (más adatok szerint 1938-tól) az Argentínai Magyar ajkú Zsidók Egyesülete (AMZSE).¹⁴ Ehrenfeld egy újabb hasonló közösség létrehozatalára már csak ezért is bajosan vállalkozhatott, és szinte biztos, hogy alig másfél évnyi kint tartózkodást követően nem rendelkezett hozzá megfelelő beágyazottsággal sem.

A Buenos Airesben akkreditált magyar diplomaták jelentéseiből¹⁵ arra következtethetünk, hogy 1938–1939-ben a Törekvés nemcsak tagjainak egy részét veszítette el, hanem a magyar egyesületek sorában más okból is bizonyos értelemben marginalizálódhatott. Az Argentínai Magyar Egyesületek Központjának (ami a hivatalos magyarországi politika ösztönzésére alakult, az argentinai magyarság összefogására) 1938 őszi alakuló ülésén a Goldberger Miklós és Simon Ferenc által képviselt Törekvés Haydin Albert¹⁶ követ felszólítása ellenére sem csatlakozott az ernyőszervezethez, mivel saját közgyűlése ezt a lépést egyfajta kényszernek tekintette, és nem támogatta.¹⁷ A súrlódás ellenére valamivel később Bobrik Arnó ügyvivő, aki Haydin tisztét átvéve a Magyar Királyságot Brazíliában és Argentínában is képviselte, megígérte, hogy alkalomadtán a Törekvést fel fogja keresni. Ezt az egyesület vezetősége örömmel nyugtázta,¹⁸ és elnöke 1940. szeptember 26-án küldött is egy meghívót a magyar diplomatának, amelyben arra kérte, hogy

¹³ „Andok” – JELENTÉS 66–68.

¹⁴ TORBÁGYI Péter: I. m. 106.

¹⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) K-86. Buenos Aires-i konzulátus és követség 1930–1945 [1949] – 20-as csomó – 12/d/1 – Az Argentínai Magyar Egyesületek Központja ALAPSZABÁLYAI. – Buenos Aires, 1938. X. 28. 1287–1290.

¹⁶ A magyar követséget Haydin 1934 júniusa és 1939 júniusa között vezette, majd Bobrik Arno lett az ügyvivő 1939 októberétől 1941 decemberéig. Az adatokat vö. SÁRINGER János: *Adattár a magyar külügyi szolgálat történetéhez (1920–1944)*. Szekipress Kft., Budapest, 2004. 52.

¹⁷ MNL OL K-86. Buenos Aires-i konzulátus és követség 1930–1945 [1949] – 20-as csomó – 12/d/1 – JEGYZŐKÖNYV – Buenos Aires, 1938. XI. 28. 1176–1177.

¹⁸ MNL OL K-86. Buenos Aires-i konzulátus és követség 1930–1945 [1949] – 23-as csomó – 12/d/2 – 1314/1940 – Buenos Aires, 1940. V. 16.

három nappal később a koloniális fotókiállítás díjait ő adja át a nyerteseknek.¹⁹ Bobrik Arnó azonban egy régebbi elkötelezettségére hivatkozva kitért a meghívás elől.²⁰ Ám valamivel később az emigráns magyar egyesület és a hazai diplomácia képviselői között mégis létrejött a protokolláris találkozó. Ifjú Horthy Miklós brazilai követként,²¹ a második bécsi döntés össznemzeti megünneplésének égisze alatt tette tiszteletét a Törekvésnél. Némi disszonanciát okozott, hogy az egyesület néhány tagja – egy bizonyos Ónozó István és köre – felhasználta az alkalmat, és a kormányzó fiának jelenlétében figyelmeztetett az egyoldalú német orientáció veszélyeire és az ennek nyomán fenyegető háborús vereségre.²²

Az 1930-as évek legvégén a Törekvés „a társadalom minden rétegéből kikerülő több száz fős tagságú egyesület” volt, mely tágas helyiségbe költözött, „ahol a külön spanyol és magyar könyvtár elhelyezése mellett már lehetőség nyílt tevékenységi körének kibővítésére is”.²³ 1940-ben az egyesületi tagok aktív részvételével, egyfajta szociális társszervezeteként alakult meg a Magyar Temetkezési Egylet, mely hamarosan száznál is nagyobb létszámú tagságának biztosította, hogy az elhalálozottak hozzátartozóit gyorssegélyben részesíti.²⁴ Egy évvel később mindkét egyesület csatlakozott a Károlyi Mihály felé orientálódó Szabad Magyar Mozgalomhoz²⁵ (*Pro Hungria Libre*), melynek tizenkét latin-amerikai országban volt bázisa.²⁶ Ekkoriban

¹⁹ MNL OL K-86. Buenos Aires-i konzulátus és követség 1930–1945 [1949] – 23-as csomó – 12/d/2 – Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesület – Buenos Aires, 1940. IX. 26. 2784.

²⁰ MNL OL K-86. Buenos Aires-i konzulátus és követség 1930–1945 [1949] – 23-as csomó – 12/d/2 – 2784/1940 – A Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesület tekintetes Vezetőségének – Buenos Aires, 1940. IX. 28.

²¹ Követi működéséről bővebben lásd: SZILÁGYI Ágnes Judit–SÁRINGER János: *Ifjú Horthy Miklós, a Kormányzó kisebbik fia. Tanulmányok, dokumentumok*. Holnap Kiadó, Budapest, 2002. 33–79.

²² „Andok” – JELENTÉS: Néhány őszinte sor a „Törekvés” tagságához. – Buenos Aires, 1947. V. 14. 62–63.

²³ TORBÁGYI Péter: I. m. 104.

²⁴ Uo.

²⁵ „Andok” – JELENTÉS 68–69.

²⁶ Bővebben lásd: ANDERLE Ádám: Magyarok Latin-Amerikában. *Külügyi Szemle*, 2008/3. 177. és VARGA Ilona: Los obreros húngaros emigrados en

a Buenos Aires-i magyarok létszáma 3-5000 fő lehetett (az adatok bizonytalanok, és csak különféle becslések állnak rendelkezésünkre), és más egyesületeik taglétszáma alig érte el a 100-as nagyságrendet.²⁷

1943-ban Argentínában újabb, ezúttal tisztán a hadsereg körében szerveződő puccs zajlott le. Az államcsíny mögött álló nacionalista tiszti csoport (*Grupo de Oficiales Unidos, GOU* – Egyesült Tisztek Csoportja) egyik szervezője, koordinátora Juan Domingo Perón ezredes volt, aki egyre jelentékenyebb politikai tényezővé vált a katonai diktatúrát vezető Arturo Rawson (1943), Pedro P. Ramírez (1943–1944) és Edelmiro Farrell (1944–1946) mellett.²⁸ A hatalomátvételt követően az AKP-t betiltották. (Eközben a Szabad Magyar Mozgalom is átalakult, soraiból távoztak a polgári gondolkodású résztvevők.) A magyar hírszerzés Buenos Aires-i rezidentúrájának feljegyzései alapján tudjuk, hogy ez idő tájt az Argentin Kommunista Párt vezetése kizárt két magyar tagot. Sikos Ferencet, akit az *Argentínai Magyar Újság* főszerkesztőjeként említenek (más forrás ezzel kapcsolatban más adatokat említ),²⁹ valamint Soós Istvánt, a Magyar ajkú Munkások Egyesületének egykori főtítkárát, a Szabad Magyar Mozgalom titkárát. Az AKP magyar tagozatának e két prominensét a pártmunka szándékos akadályozásával és az argentin rendőrség javára végzett kémkedéssel vádolták meg.

América Latina entre las dos guerras mundiales [Magyar emigráns munkások Latin-Amerikában a két világháború között]. *Estudios Latinoamericanos*, 1980/7. 79–80. Forrás: http://www.ikl.org.pl/Estudios/EL7/EL7_4.pdf (Letöltve: 2016. 12. 06.)

²⁷ Az adatokat vö. TORBÁGYI Péter: I. m. 89–115.

²⁸ HORVÁTH Gyula: *Perón* – ANDERLE Ádám: *Che Guevara*. Pannonika, Budapest, 2000. 27–30. Lásd még: David Rock: *Authoritarian Argentina. The Nationalist Movement, Its History and Its Impact*. University of California Press, Los Angeles, 1993. 5–80.

²⁹ Argentínai Magyar Újság: *Diario Húngaro de Argentina*, alcíme: a kolónia lapja. 1936–1938. Az *Előre* folytatásaként, az argentinai kommunista párt magyar csoportja szerkesztésében jelent meg. Szerkesztő: Kőszegfalvi Endre gimnáziumi tanár. A lap állandó harcban állt a *Délamerikai Magyarssággal*. A szerkesztő halálával a lap megszűnt. Vö. NÉMETHY KESSERŰ Judit: „Szabadságom lett a börtönöm”. Az *argentínai magyar emigráció története, 1948–1968*. Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Budapest, 2003. 80.

Az *Andok* dosszié jelentése szerint mindketten 1945-ben távoztak végleg a pártból, Ónozó Istvánnal és csoportjával együtt.³⁰

A Törekvés és a perónista állam

A második világháború utáni években a Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesület virágkorát élte, mint a legnagyobb és legtevékenyebb Buenos Aires-i magyar egyesület. (Növekedéséhez nem is annyira a tízezres nagyságrendű újabb emigrációs hullám érkezése,³¹ inkább a vezetőség hatékony szervező munkája és az argentin belpolitika demokratizálódása járult hozzá.) 1948-ban a fővárosi Castillo utca 238. szám alatt felavatták új székházát. Ezt az eseményt a szervezet vezetői – Goldberger Miklós főtítkár és Treuer Lajos titkár (Eskulits József államvédelmi hadnagy megítélése szerint ő volt az egyesület tényleges vezetője),³² valamint Schwartz Károly elnök – úgy értékelték, mint egy jó másfél évtizedes küzdelem legfényesebb eredményét.³³ A magyar Külügyminisztérium korabeli becslése alapján 800 taggal rendelkezett a Törekvés, és így 1949-ben a legnagyobb argentinai magyar egyesület volt. Ám Kuti Jenő, a Külügyminisztérium tanácsosa azt is jelezte vele kapcsolatban, hogy a peróni állam alaposan megnehezíti a baloldali kötődésű szervezetek működését.³⁴

Az argentin politikai rendszer szempontjából jelentős az 1949-es év, hiszen ekkor készül el a perónista alkotmány. Juan Domingo Perón első elnöki periódusát (1946–1952) tölti, és a következő választást is meg akarja nyerni. Ugyan kijelenti: „Ellenzék nélkül nincs demokrácia”, és az ellenzéki pártok, még a kommunista párt működése is legális marad Argentínában,

³⁰ „Andok” – JELENTÉS 69–72.

³¹ A döntően jobboldali emigrációs hullám létszámára vonatkozó becsléseket 10 500–14 000-ig vö. TORBÁGYI Péter: I. m. 117–118.

³² „Andok” – JELENTÉS: Jelentés Treuer Lajossal való beszélgetésről. Budapest, 1952. VIII. 13. 146–148.

³³ „Andok” – JELENTÉS: Törekvés Sport- és Társadalmi Egyesület. – Buenos Aires, 1948. VIII. 17. 40.

³⁴ MNL OL XIX-J-8-a. Buenos Aires-i követség 1950–1963. – 46/szig. biz. – 1950 – Tárgy: A „Jövő” című demokratikus lap megsegítése. – Buenos Aires, 1950. VI. 30. 1.

a hatalomnak mégis módjában áll tevékenységük korlátozása. „A törvényhozó testületben a perónisták döntő többségben voltak, ily módon a más pártok elleni intézkedéseknek »törvényes« kereteket tudtak biztosítani.”³⁵ Ez a magyar szervezetekre is kihatott. Például az argentin kommunista párt befolyása alatt álló, 1937 óta működő Argentínai Magyar Szövetség orgánuma, a *Jövő* című lap a pénzügyi kényszer következtében már ekkor is csak hetente egyszer került az olvasókhoz,³⁶ ugyanakkor az állam megtagadta tőle a papírkiutalást, miközben a nyomdatulajdonosokat, a hirdetőket és előfizetőket is megfenyegette azzal, hogy a lap támogatása hátrányos következményekkel járhat rájuk nézve. 1950 júniusában már csak kétheti megjelenésre volt forrása a kiadónak, és mintegy havi 400 peso veszteséggel működött, amit külön hozzájárulásokkal igyekeztek kiegyenlíteni. A Buenos Aires-i magyar követségen arra számítottak, hogy a helyzet csak rosszabb lesz, ugyanis számolni kellett azzal is, hogy a kedvezményes postai szállításra vonatkozó jogot el fogja veszíteni a lap. A *Jövő* szerkesztését korábban több munkatárs végezte, azonban a visszavándorlás miatt a szerkesztőbizottság alaposan megfogyatkozott. Szeri Lénárd (1897–1962) – 1950 és 1953 között volt az MNK Buenos Aires-i követe³⁷ – ilyen előzmények után fordult a magyar külügyminiszterhez anyagi támogatásért, mondván, a *Jövő* az egyetlen olyan lap, amellyel a Dél-Amerikában élő haladó magyarokhoz szólni lehet.³⁸ Az 1951-ben már csak 430 tagú Törekvés fővárosi székházát a rendőrség intézkedései, zaklatásai miatt szinte nem tudta használni. A mozgalmi tevékenység így a belvárosból áthelyeződött a La Plata folyó széles torkolatának partján található kertvárosi, Punta Chica-i strandtelepükre, ahol mű-

³⁵ HORVÁTH Gyula–ANDERLE Ádám: I. m. 71.

³⁶ MNL OL K-86. Buenos Aires-i konzulátus és követség 1930–1945 [1949] – 20-as csomó – 12/d/1 – Magyarok Világszövetsége – Budapest, 1949. XII. 10. 1131.

³⁷ Életrajzok. Szeri Lénárd. In: BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos (szerk.): *Főkonzulok, konzulok és nagykövetek 1945–1990*. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2015. 269.

³⁸ MNL OL XIX-J-8-a. Buenos Aires-i követség 1950–1963. – 46/szig. biz. -1950 – Tárgy: A „Jövő” című demokratikus lap megsegítése. – Buenos Aires, 1950. VI. 30. 1–2.

kedvelő előadásokat, sportversenyeket tartottak, és lassan ez vált az egyetlen összejöveteli helyszínné. A telepen büfé, konyha és italmérés is működött, ezek haszna a tagdíjtól és az alkalmi befizetésektől eltekintve a legkomolyabb bevételt jelentette az egyesület számára, mivel a magyar követségtől ekkor még nem kaptak támogatást.³⁹ Az anyagi nehézségekre való tekintettel az egyesület elnöksége – Schwartz Károly elnök, Ihász Aladár alelnök és Goldberger Miklós főtitkár (utóbbival „Kenéz Jenő” fedőnéven szervezési jelöltként foglalkozott a Buenos Aires-i rezidentúra)⁴⁰ – 1951 karácsonya előtt azzal a kéréssel fordult Szeri követhoz, hogy az egyesület Ponta Chica-i konyhájára vásárolt hűtőszekrény árának kifizetéséhez az MNK is járuljon hozzá, a követség végül 5000 peso támogatást ki is utalt.⁴¹

A Törekvés aktivistái mint az MNK amatőr informátorai

1952. április 3-án Argentínából visszatért Magyarországra Treuer Sándor, Varga Sándor és Guth Ernő, valamint az utóbbi két férfi családja. Treuer Sándor a Törekvés legharcosabb aktivistájának számított, az AKP tagjaként is résztvevője volt a mozgalmi munkának. A Törekvés által indított politikai akciók mögött szinte minden esetben ő állt, titkárként valószínűleg ténylegesen ő vezette az egyesületet. A második világháborút követően a magyar követséggel igen szoros kapcsolatban állt, és kezdettől fogva szolgálatokat tett az MNK-nak. Hazatérésével fontos információforrás került a Külügyminisztérium (és az Államvédelmi Hatóság) kezébe, tekintve, hogy Treuer ismerte legjobban az argentin és az uruguayi magyar kolóniát. A hazatérésekor készült jelentés szerint elméleti képzettsége a kö-

³⁹ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 002686 – 70/szig. biz. -1951. – Tárgy: Magyar egyesületek és szervezetek helyzete. – Buenos Aires, 1951. XI. 6. 1–4.

⁴⁰ ÁBTL 3. 2. 6 – OL-8-004-OL-20 – Buenos Aires-i rezidentúra – 4/B. sz. Péter Elemér elvtársnak, Buenos Aires. – Budapest, 1952. IX. 16. 15–17.

⁴¹ MNL OL XIX-J-8-a. Buenos Aires-i követség 1950–1963. – 17/szig. biz – 1952 – Tárgy: Kulturális támogatások – Melléklet: A „Törekvés” kérelme. – Buenos Aires, 1952. I. 9. 1–3.

rülményekhez képest megfelelő volt, világosan látta az argentin helyzetet, és azzal is tisztában volt, hogy milyen feladatok várnak rá. Komoly szervezőkészséggel rendelkezett, ezért a magyar hatóságok alkalmasnak találták a tömegszervezeti vagy külkereskedelmi előkészítő munkára, valamint a Magyarok Világszövetségénél is számítottak a közreműködésére.

Varga Sándor nem volt ugyan tagja az AKP-nak, de aktív részt vállalt a Törekvés egyesületi tevékenységében, ugyanakkor gyakran segédkezett a magyar követségen, például a karbantartási munkákban. Itthon a hatóságok megbízható, erősen baloldali gondolkodású embernek találták, aki gyerekeit is ennek megfelelően nevelte. Fiai, ifjabb Varga Sándor és Varga László az AKP és a Törekvés aktív tagjai közé tartoztak, előbbi az MNK Buenos Aires-i kereskedelmi kirendeltségén dolgozott.⁴² A második világháború után Argentína és Magyarország között a kétoldalú kereskedelmi megállapodást 1948-ban írták alá. Ennek keretében a dél-amerikai ország pamutot, gyapjút és bőrt, valamint a *quebracho* nevű igen kemény nemesfa kivonatából készült csersavat exportált, és Magyarországtól a Ganz-gyár vasúti közlekedési termékeit és híradástechnikai berendezéseket vásárolt. Az egyezményt Perón második elnöksége (1952–1955) idején, 1953-ban megújították.⁴³

Goldberger Miklós, a Törekvés főtítkára rendszeres kapcsolatot tartott a magyar követséggel, ahol referált a kolónia ügyeiről. 1952 júniusában például arról számolt be Sós Lőrinc másodtitkárnak⁴⁴ (egyben államvédelmi századosnak) és Első József követségi tanácsosoknak, hogy a háború után érkező,

⁴² MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 16-os d. – 263. tétel – 00716 – 29/szig. biz. 1952. – Tárgy: Treuer Sándor, Varga és Guth családok hazatérése. – Buenos Aires, 1952. III. 14. 1–2.

⁴³ Vö. Domingo Santiago CULLEN: Las relaciones entre la República Argentina y Hungría [Argentína és Magyarország kapcsolatai]. In: Ferenc FISCHER–Domingo LILÓN (szerk.): *Iberoamericana Quinceeclesiensis* 8. Publikon Kiadó, Pécs, 2010. 20.

⁴⁴ Diplomáciai pályafutásáról lásd: BARÁTH Magdolna–GECSENYI Lajos: I. m. 258. Sós nemcsak diplomataként, hanem államvédelmi századosként is figyelte az eseményeket. A Buenos Aires-i rezidens fedőneve „Péter Elemér” volt. Vö. ÁBTL 3. 2. 1. – BT – 398/2 – „Kövi” – 10. 69. 402/53 – Tárgy: „Kövi” ügye. – Jelentés. Buenos Aires, 1953. VI. 2. 30–31.

ügynevezett 1948-as bevándorlók⁴⁵ által létrehozott Magyar Ház (*Centro Hungaro*) erős befolyása a magyar emigránsok körében megrendülni látszik, hiszen a Wildei Magyar Egyesület⁴⁶ ki akar válni a központból, mondván, nem ért egyet az MNK-tól való teljes elzárkózásával. Az 1948-as bevándorlók nemcsak az új magyar vezetéstől zárkóztak el, hanem az azzal kapcsolatot tartó emigráns köröktől is. Egy képviselőjük visszaemlékezése szerint: „Az újonnan jöttek nem szívesen vettek részt a már meglévő magyar klubok életében: saját gyülekezőhelyre, kulturális intézményekre vágytak.”⁴⁷

A Törekvés Egyesület rendszeresen megemlékezett a július 9-i argentin nemzeti ünnepéről, a Függetlenség Napjáról (*Día de la Independencia*). Egy ilyen alkalommal, az 1952-es rendezvényre a vezetősége meghívta egy másik emigráns szervezet, a több évtizedes múltta visszatekintő Magyar Segélyegylet főtítkárárt, Székely Miklóst is. Ennek kapcsán azonban mérlegelni kellett, hogy az MNK követsége képviseltesse-e magát ez alkalommal, vagy sem. Sós Lőrinc az óvatosság mellett tette le a voksot, nem kívánta a magyar diplomaták demonstratív jelenléte által veszélyeztetni a rendezvény és a segélyegylettel kialakuló szorosabb együttműködés sikerét. Hiszen attól lehetett tartani, hogy a magyar diplomaták megjelenése riasztó hatást gyakorol azokra, akik nem elkötelezett baloldaliak. A követségnek inkább az volt az érdeke, hogy az emigráció minél szélesebb körét lehessen tömöríteni a Törekvés körül. Ilyen vonatkozásban kerül szóba az ÁBTL-beli dokumentumokban László Andor⁴⁸

⁴⁵ Ahogy Kovács Nóra írja: „a második világháború végétől 1950-ig érkezett, közel ötezer főnyi, javarészt képzett, a korábban érkezőknél kulturális, társadalmi, sőt politikai szempontból is kevésbé heterogén összetételű” csoportról volt szó. Ez a csoport konzekvensen elzárkózott mindennemű kapcsolattól az MNK külképviseletével. KOVÁCS Nóra: I. m. 55.

⁴⁶ Az argentin főváros különböző negyedeiben élő magyarok létrehozták saját szervezeteiket, a wildeiek például 1947-ben. A Magyar Segélyegylet jogelődjét 1922-ben alapították. KOVÁCS Nóra: I. m. 62–63.

⁴⁷ NÉMETHY KESSERÜ Judit: Dél-Amerika magyar származású ifjúsága – tegnap és ma. Forrás: <http://ujmagyarevezred.nl/kesseru-delamerika.html> (Letöltve: 2016. 12. 06.)

⁴⁸ Bővebben lásd SZILÁGYI Ágnes Judit: Amatőrök és profik Dél-Amerika magyar színpadain. In: Uő. *Metszéspontok. Tanulmányok a portugál és a brazil*

színész, színházvezető személye is, akit az AMZSE szélsőjobboldali szimpátiával vádolt ugyan (mert állítólag egy korábbi nyilas boltjában vásárolt), azonban ő mégis a baloldali Törekvéssel keresett kapcsolatot.⁴⁹ Mindenesetre az 1950-es évek elején a magyar államvédelem úgy vélte, a klubtagok között érdemes potenciális ügynökjelöltek utáni kutatást végezni,⁵⁰ mivel az emigráns magyar társadalom minden rétegének a képviselői megtalálhatók közöttük, sokfelé ágazó ismeretiséggel.⁵¹

A Törekvés elnökének budapesti beszámolója 1954-ből

Schwartz Károlytól, a Törekvés elnökétől 1954. áprilisi magyarországi látogatása alkalmával a Külügyminisztérium egy rövid összefoglalót kapott az egyesület munkájáról.⁵² A beszámoló szerint az 1940–1950-es évek fordulóján a szervezet – az 1948-as bevándorlási hullám elzárkózása ellenére is – felvirágzott. Ezt segítette Perón újraházasztását követően a megváltozott argentin belpolitikai helyzet, lehetővé vált, hogy a baloldali kötődésű Törekvés nagyobb aktivitást fejthessen ki. Nőtt a rendezvények száma, különösen a július 9-i argentin Függetlenség Napja és az októberi bál aratott komoly sikert, amit a közel 700 fős részvétel is igazolt. Az egyesület állandó tagjainak létszáma ekkoriban 180 fő körül járt, ez a szimpatizánsokkal együtt 230–240 főre ment fel, és a főváros legkülönbözőbb részeiről verbuválódott. Anyagi téren is rendeződött a Törekvés helyzete, költségvetésük évi 12 000 peso volt. Az egyesület könyvtárának állománya 1000 kötet volt, azonban ennek bővítése

történelemről. SZTE, Szeged, 2009. 143–144.

⁴⁹ „Andok” – JELENTÉS: Megbeszélés a „Törekvés” és a „Segélyegylet” képviselőivel. 1952. VI. 19. 123–125.

⁵⁰ Ezt Eskulits József államvédelmi hadnagy állapította meg 1952 augusztusában, miután felkereste az egyesület Punta Chica-i sporttelepét. Vö. „Andok” – JELENTÉS: Jelentés a „Törekvés” egyesület Punta Chica-i üdülőtelepéről. Budapest, 1952. VIII. 13. 144–145.

⁵¹ „Andok” – JELENTÉS: „Törekvés” Egyesület. Adta: „Csuka Péter” – Vette: Ikladi Lajos áv. szds. Budapest, 1952. XII. 16.

⁵² MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947 – 1964 – 13-as d. – 115. tétel – 20/d – Feljegyzés. Budapest, 1954. IV. 19. 1.

és az új könyvek beszerzése elmaradt a várakozásoktól. Az elnök elengedhetetlennek vélte, hogy nagyobb mennyiségű sajtóanyag érkezzen Budapestről az egyesülethez, különösen egy színházzal és filmmel foglalkozó lap kiküldését várták, például a *Művelt Nép*⁵³ vagy a *Színház és Mozi*⁵⁴ példányait, ugyanakkor a *Szabad Népre* is igény mutatkozott. Igaz, a rendes posta átfutási ideje öt-hat hét körül mozgott, a légiposta azonban hat-nyolc nap alatt odaért Argentínába. Schwartz maga is elismerte: a Törekvés tagságának is nagyobb áldozatot kellene hoznia az előfizetések terén, mert másként a napi sajtó elveszti aktualitását, mire odaér hozzájuk. A Törekvés éppen ekkoriban megkísérelte átvenni a *Délamerikai Magyarság*⁵⁵ című argentinai magyar orgánusot, azonban a tulajdonos özvegyének rendkívül szigorú feltételei és a jobboldali emigráció által kínált magasabb összeg megghiúsította az elképzelést. Ezért egy új lap megjelentetését fontolgatták, a várható komoly anyagi terhek ellenére. A tervek szerint az újság 500 példányban jelent volna meg, havi 12-13 000 peso kiadással, amit részben az előfizetésekből, részben a hirdetésekből terveztek finanszírozni. Még így is 5-6000 peso lett volna a deficit, amelyet néhány jobb módú magyar vállalt volna magára. Schwartz is közéjük tartozott, azonban Esztergályos Ferenc (1927–2002) – a Magyarok Világszövetségének akkori főtitkára⁵⁶ – úgy vélte: meg kellene vizsgálni a követségi támogatás lehetőségét. A lap felelős szerkesztőjének Kollár Béla (1902–1990) író-t szemetelték ki, aki már az 1940-es években is szerkesztett lapot Buenos Airesben (*Új Világ*, hetilap, 1941–1943), és a Törekvés elnökségének szerkesztőbizottsági részvételét is biztosítani kívánták. Azonban nem találtak olyan magyar szedőt, aki politikailag megbízható

⁵³ „A kulturális tömegmozgalom folyóirata”. 1950–1956-ig kiadta a Népművelési Minisztérium; felelős szerkesztő: Erdei Sándor.

⁵⁴ Megjelent 1948-tól 1956-ig, szerkesztette Relle Pál és Fejér István.

⁵⁵ „*El periódico húngaro más grande en la América del Sur*”, vagyis Dél-Amerika legnagyobb magyar újságja – állt az alcímben. A napilap alapító szerkesztője, Faragó Rezső 1929-ben hozta létre, és 1953 októberében bekövetkezett haláláig irányította a szerkesztőséget Buenos Airesben. Vö. Fernando FARAGÓ-Andrés FARAGÓ: Recordando a Rezső Faragó... [Faragó Rezsőre emlékezve] *Argentínai Magyar Hírlap – Sección en castellano*, Noviembre 2005. 1.

⁵⁶ BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos: I. m. 161–162.

lett volna, ezért egy argentin kommunistára tervezték rábízni ezt a munkát, míg a tördelést a Törekvés vezetőségéből vállalta volna valaki eleinte, az egyik megbízható tagtársat betanítva a szedésre. A megjelenést május elsejére irányozták elő, ám Schwartz jelezte, hogy az inkább csak a nyárra várható. A *Jövő* példájából okulva vigyázni akartak rá, hogy az új lap ne tűnjön politikai téren elkötelezettnek. Az újságot olvasmányossá szerették volna tenni, amely foglalkozik az argentinai magyarság életével és az otthoni eseményekkel, ugyanakkor riportokat, elbeszéléseket, regényrészleteket és egyéb könnyű olvasmányokat is tartalmaz. A magyar Külügyminisztérium segítségét várták abban, hogy rendszeresen küldjön publikálni való hazai irodalmat. A lap végül *Argentínai Magyar Élet*⁵⁷ címmel meg is indult.

A Törekvésben jól működő női és ifjúsági csoport is volt, az előbbi sokat tett a rendezvények sikeres megtartásáért, és a vezetőséggel való összhangja kitűnő volt. A tizenennyolc év feletti fiatalok csupán tizenöten voltak, a sportkörben a pingpong- és röplabdacsapat belőlük tevődött össze, és ők adták a kórus és a táncegyüttes gerincét is. Az utóbbit sok helyre hívták, nagy sikert aratott, ami hozzájárult a Törekvés, valamint a többi magyar egyesület kapcsolatainak javításához. A dalárda is eredményes munkát végzett, Szilágyi Artúr vezetésével. Az idősebb generáció főleg a tekeversenyeken szerepelt, az egyesületek közötti rangadókon. A tíz éven aluli gyerekek száma sokkal jelentősebb volt, mint az aktív fiataloké, körülbelül száz főt tett ki. Velük Neuspiller Magda foglalkozott, szervezett keretek között. Esztergályos Ferenc a Magyarok Világszövetsége részéről irányukban még komolyabb esélyt látott a segítségnyújtásra: me-

⁵⁷ A Törekvéshez közel álló lap. Spanyol alcíme: *Vida Hungara en la Argentina. Organo de la Colectividad Hungara* [Magyar élet Argentínában. A magyar közösség lapja]. Megjelent Buenos Airesben, 1954. július és 1956. október között, számonként 8 oldalon. Kiadója Kollár Béla, szerkesztője Szász Béla (1910–1999) volt. Vö. SZÖLLÖSI Antal: *Argentina: magyar folyóiratok*. Forrás: http://ungerska.se/index.php?option=com_content&view=article&id=260:argentinai-magyar-folyoiratok&catid=57:argentina&Itemid=92 (Letöltve: 2017. 02. 11.)

sekönyvek, bábjátékok, gyerekkórusművek elküldését javasolta, hiszen kifejezett kérés is érkezett hozzá ezzel kapcsolatban.

A Törekvés vezetője beszámolt arról is, hogy míg egy-két évvel korábban sok ember félelemből távolmaradt az egyesülettől,⁵⁸ 1954-ben lassan elkezdtek visszatérni hozzájuk. Ebben óriási része volt a vezetőség áldozatos munkájának, valamint az egyesület 1952-es, húszéves jubileumi ünnepségének. Ennek keretében leleplezték egy emléktáblát is, amely az időközben elhunyt harminchét tag nevét rögzítette. A Wildei és az Avellanedai Magyar Egyesülettel jó kapcsolatokat sikerült kiépíteni, és az együttműködésben Schwartz elnök annál is inkább bízhatott, mivel három baloldali személy is bekerült ezeknek a szervezeteknek az elnökségébe. Ígéretesen alakult a viszony a Bernali Szlovén Egyesülettel, mely 80%-ban a Muraközből kivándorolt magyarokból állt, valamint a progresszív, világi és baloldali Villa Lynch-i I. L. Peretz zsidó egyesülettel (*Centro Cultural y Deportivo I. L. Peretz*), ahol a tagság orosz és lengyel származású volt, de – Schwartz véleménye szerint – ez volt az egyedüli nem cionista zsidó egyesület Argentínában.⁵⁹

A Törekvés kétezer-ötszáz argentinai magyar nevét és címét gyűjtötte össze az 1950-es évek elejére. Az adatbázist évente felülvizsgálták, ugyanakkor a nevekhez rövid jellemzést csatoltak, melyekből kitűnt, hogy az illető miként viszonyul az egyesülethez. Esztergályos arra kérte az elnököt, hogy ezt a címlistát juttassa el az MNK követségére, amire Schwartz ígéretet is tett. Azonban azt is leszögezte, hogy a vidéki emigráns magyar szervezetekben túl erős a jobboldali befolyás. Ugyanakkor említést tett a Villa Angela vidékén, a fővárostól 2500 kilométerre kialakult tekintélyes létszámú magyar kolóniáról, amely – megállapítása szerint – kilencven százalékban baloldali gondolkodású emberekből állt. A Törekvés azonban a távolság miatt nem tudott velük foglalkozni, pedig igényeltek volna tájékoztató anyagokat az óhazáról. Ezzel kapcsolatban Esztergályos kriti-

⁵⁸ Az argentinai diktatúra kommunistákat, illetve a velük szimpatizálókat sújtó belpolitikai intézkedései miatt.

⁵⁹ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 20/d – Feljegyzés. Budapest, 1954. IV. 19. 3–4.

kával illetve a magyar követség és a szimpatizáns emigránsok viszonyát, mondván, a külképviselet nem támaszkodik eléggé a Törekvés tagságára sem, és nem aknázza ki megfelelően a kínálkozó lehetőségeket.

A békemozgalomról Schwartz úgy nyilatkozott, hogy annak nagy tábora van Argentínában. Beszért például egy ottani filmfesztiválról, és arról az érdeklődésről, ami az odaérkező szovjet küldöttség fogadásakor hatezer embert mozgósított. A rendőrség nem lépett fel velük szemben, ezt az enyhülés jeleként értelmezte, hiszen – ahogy fogalmazott – korábban „mindig ütöttek”. Az említett rendezvény feltehetően a Mar del Plata-i filmfesztivál, amelyet 1954-ben rendeztek meg először, és ahol a Szovjetunió két 1953-as filmmel is szerepelt (az *Usakov admirális* című Mihail Romm-filmmel és a *Szadko – A boldogság madara* cíművel, Alekszandr Ptusko rendezésében).⁶⁰ A változásnak nem kis részben az lehetett a magyarázata, hogy a szovjet–argentin viszony sokat javult, kereskedelmi egyezmények⁶¹ megkötésére került sor a két ország között.⁶²

Az argentin hatóságok és a Törekvés

1955 márciusának közepén, egyik este váratlanul két idegen férfi bukkant fel a Törekvés Egyesület Buenos Aires-i székházában. Az elnököt vagy a titkárt keresték. Amikor a jelenlévők közölték velük, hogy egyikük sem tartózkodik az épületben, az egyik férfi igazolta magát, és meghagyta, hogy az említett

⁶⁰ A Mar del Plata-i fesztivál programjáról – forrás: <http://www.mardelplatafilmmfest.com/en/edicion/1> (Letöltve: 2018. 02. 07.) Szovjet résről ebben a desztalinizációs nyitásnak is szerepe volt. Vö. TAKÁCS Róbert: Nyitottság és zártság dilemmái – kulturális érintkezések a külfölddel és a nyugattal, *Századok*, 2014/6. 1491–1516.

⁶¹ A hivatalos diplomáciai kapcsolatok felvételére a két ország között 1946-ban került sor. A Perón vezette Argentína külpiacai diverzifikálása jegyében 1952–1954-ben több árucere- és hitelmegállapodást kötött a Szovjetunióval. Vö. Nicola MILLER: *Soviet Relations with Latin America, 1959–1987*. Cambridge University Press, Cambridge, 1989. 151–152.

⁶² MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 20/d – Feljegyzés. Budapest, 1954. IV. 19. 1–5.

két személy valamelyike két nap múlva keresse fel a rendőrség idegeneket ellenőrző hivatalát.⁶³ Schwartz Károly a megadott időpontban meg is jelent az argentin belügyi szervnél, ahol az egyik tisztviselő kérdésekkel bombázta, a másik jegyzőkönyvezte a beszélgetést. A nyomozók elkérték a Törekvés tagnévsorát, és egyesekről részletesebben is faggatóztak. Megkérdezték, milyen rendezvényei vannak a szervezetnek, milyen más magyar egyesületekkel tart fenn kapcsolatot. Schwartz azt válaszolta, hogy kulturális rendezvényeik, konferenciáik nincsenek, tevékenységük a sportra korlátozódik, és hogy a különböző sportágakban házi versenyeket szerveznek, az egyesületek közötti rangadókon is részt vesznek, ahol több magyar és argentin klub tagságával kapcsolatba kerülnek. Ezután arra is rákérdeztek, hogy a Törekvés milyen viszonyt ápol a magyar követséggel. Bejáratosak-e oda? Magyar diplomaták meg szoktak-e jelenni a rendezvényeiken? Az elnök válaszul elmondta, hogy tagjaik természetesen fel-felkeresik az óhaza követségét, amennyiben hivatalos ügyben kell eljárniuk. A magyar külképviseletről pedig ellátogatnak hozzájuk a nemzeti ünnepek – március 15-e és augusztus 20-a – alkalmából tartott egyesületi ünnepségekre, amit Schwartz a maga részéről megtiszteltetésnek tekint. Ám arra a kérdésre, hogy politizálnak-e az egyesületben, határozott nemmel válaszolt, mondván, ezt elnökként nem is engedné meg. Ettől függetlenül nem zárta ki, hogy a tagok egy része – mint magánember – politizál, de ez az ő tudta nélkül történik. A következő kérdéskör az egyesület könyvtárát érintette. Arról érdeklődtek a rendőrségen, hogy honnan kapják a magyar nyelvű újságokat. Schwartz közölte, hogy egy olyan magyar kulturális intézménytől szerzik be az anyanyelvű sajtót és irodalmat, amely a világ különböző tájain élő, kivándorolt magyarság kulturális tevékenységét próbálja segíteni. A követséggel való kapcsolatra többször is visszatértek az argentin hatóság emberei, Schwartz érzése szerint azért, hogy ellentmondásos választ provokáljanak ki, ez azonban nem sikerült nekik.

⁶³ A történetek leírását lásd MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 005025 – 30/1/szig. titk. – 1955. – Tárgy: A Törekvés elnökének kihallgatása az argentin rendőrségen. – Buenos Aires, 1955. IV. 21. 1.

Pár nappal később az idegeneket ellenőrző argentin hivatal két másik munkatársa (az elhárítás emberei) az *Argentínai Magyar Élet* szerkesztőségét kereste fel. Az ottani munkatársak közül Kollár Bélát faggatták arról, hogy megy a lap, és mennyien vannak az előfizetők. Mivel az újságnál már értesültek Schwartz Károly korábbi kihallgatásáról, fel voltak készülve erre a látogatásra. Kollár először általánosságban beszélt a szerkesztés nehézségeiről, hozzátéve, hogy az előfizetők száma állandóan változik, hiszen vannak, akik lemondják, míg mások bejelentkeznek. A magyar olvasók egy része hosszabb távra és nagyobb összeggel fizet elő, így az újság, bár komoly nehézségek árán, de valahogy fenn tudja magát tartani.

Szabó Imre (1913–?), aki 1953 tavaszától 1956 márciusáig működött Buenos Aires-i magyar követként,⁶⁴ úgy értékelte a fenti eseteket, hogy a kihallgatásokkal az argentin rendőrség – pontosabban a SIDE (*Secreteria Inteligencia del Estado*), vagyis a Hírszerzési Államtitkárság⁶⁵ – nyomást akart gyakorolni a baloldali magyarokra, hogy eltávolítsa őket Magyarország követségétől és új politikai rendszerétől. A zaklatás egyébként nem maradt hatástalan, hiszen Kollár – igaz, anyagi okokra hivatkozva – lemondását fontolgatta, ami súlyos helyzet elé állította az *Argentínai Magyar Életet*, mert nem volt megfelelő személy, aki helyettesíteni tudta volna. Kollár végül, hosszas rábeszélés után, elállt szándékától (ráadásul a *Délamerikai Magyarságban* is állandóan támadták, amivel ugyancsak a lemondását akarták kikényszeríteni).⁶⁶

⁶⁴ Rövid életrajzát lásd: BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos: I. m. 260.

⁶⁵ Bővebben például Nigel WEST: *The Secret War for the Falklands. The SAS, the MI6 and the Ear Whitehall Nearly Lost*. Warner Books, London, 1998. 103–104.

⁶⁶ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 005025 – 30/1/szig. titk. – 1955. – Tárgy: A Törekvés elnökének kihallgatása az argentin rendőrségen. – Buenos Aires, 1955. IV. 21. 1–2.

A Törekvés és a magyar követségen működő hírszerzők

1951–1952-ben a magyar Államvédelmi Hatóság Hírszerző Osztálya külföldre is kiterjesztette működését, és Washingtonon kívül Buenos Airesben is létesült rezidentúra.⁶⁷ Az argentínai magyar követségen elhelyezett hírszerző állomás feladatkörébe tartozott a magyar emigráció megfigyelése. A továbbiakból kiderül, hogy a hírszerzők milyen jellegű információkat gyűjtöttek az argentínai magyarok körében.

1955. július 24-én a Törekvés rendezvényt tartott, az egyesület nőbizottságának szervezésében. A gyermekműsorral egybekötött teadélutánon közel százötven fő vett részt, és a magyar külképviseletről a követségi tanácsos, Első József államvédelmi főhadnagy – fedőneve Benedek⁶⁸ – is tiszteletét tette. Schwartz Károly neki hozta szóba, hogy az egyesület – tagjainak gyarapodására való tekintettel – új helyiséget keres. A vezetőség arra készült, hogy a meglévő ingatlanát eladja, csakhogy azért nem várhatott annyi pénzt, amiből nagyobbat vehetett volna. Az elnök ezért puhatolózni kezdett a diplomatánál, hogy miként lehetne a problémát megoldani. Első József hamar rájött, hogy Schwarz mire céloz, ezért finoman figyelmeztette, hogy a követség anyagilag nem tudja támogatni az ingatlancserét. Mindössze annyit vállalt, hogy ha az egyesületnek mégis sikerül nyélbe ütnie az üzletet, a követség filmek kölcsönzésével fogja segíteni a bevételtermést.⁶⁹

1955. november 11-én Schwartz Károly lakásán vendégül látta az MNK külképviseletéről Gallay Ferenc ügyvivőt (fedőneve Egerszegi Rudolf)⁷⁰ és feleségét. Neki a házigazda kedve-

⁶⁷ Vö. Tóth Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete 1945–1990. In: CSEH Gergő Bendegúz–OKVÁTH Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962.* ÁBTL–L'Harmattan, Budapest, 2013. 389–390.

⁶⁸ ÁBTL – 3. 2. 1. – BT-398/2–„Kövi”– 10. 69. 402/53 – Tárgy: „Kövível” való kapcsolatfelvétel. – Jelentés. Budapest, 1953. VIII. 29. 57–58.

⁶⁹ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 005025/2 – 30/2/1955/szig. titk. – Tárgy: Törekvés rendezvénye. – Buenos Aires, 1955. VII. 25. 1.

⁷⁰ ÁBTL 3. 2. 6 – OL-8-004/II-OL-20 – Buenos Aires Jelentések – Tárgy: Találkozás Bíró Antal titkos munkatárssal. – Adta: Bíró 1956. IX. 15. – Vette: Egerszegi – Jelentés. Buenos Aires, 1956. IX. 16. 134–135/136–137.

zően nyilatkozott magyarországi tapasztalatairól, és elismerően szólt a megelőző évek otthoni eredményeiről. Egyben azt is elmondta, hogy az óhazában többször is kénytelen volt rámutatni, hogy Amerika nem az, aminek sokan elképzelik. Gallay úgy vélte, hogy Schwartzékkal jól együtt lehet működni, mivel a Törekvés vezetője elfogadóan viszonyul az új magyarországi rendszerhez. Gallay a beszélgetés tartalmán kívül jelentést tett Schwartz életkörülményeiről is. A házaspárnak – írta – szépen berendezett lakása van, ám Argentínába érkezésük után sokáig szűkösen éltek.⁷¹

1956. május 16-án a Törekvés részéről Goldberger Miklós, Treuer Lajos, Győri László, Yeute Boris és Weinberger Cecília Gallay lakásán gyűltek össze, és megbeszélést tartottak a Törekvés problémáiról és terveiről. Gallay erről szintén részletesen jelentett. Beszámolója szerint Goldberger az összejegyzetelen rövid áttekintést adott az egyesület helyzetéről, összefoglalta a megalakulás óta eltelt időszakot. Elmondta, hogy milyen komoly küzdelmek árán vívták ki pozíciójukat, hozzátéve, hogy nehéz helyzetük ellenére is tovább akarnak lépni. Ehhez azonban erkölcsi és anyagi támogatásra van szükségük. Felvetette, hogy a következő évben szervezhetnének egy argentinai magyarokból (a Törekvés, a Wildei és az Avellanedai Magyar Egyesület, valamint a Rosariói Magyar Társaskör tagjaiból és córdobai magyarokból) álló, tizenkét fős küldöttséget, mely elutazhatna Magyarországra. Ennek az utazásnak a sikeres megszervezése jelentősen növelhetné az egyesület tekintélyét.

Goldberger a megbeszélésen a kulturális együttműködés lehetőségeiről is beszélt. Felvetette, hogy a Törekvést filmbemutatókkal, könyvek kiküldésével segíthetnék Magyarországról, ami jó hatással lehetne az egyesület külsős szimpatizánsaira is. (Június 2-ára tervezték az *Egy pikoló világ*⁷² vetítését, amihez a követségtől várták a kópiát.) Goldberger ugyanakkor panasz-

⁷¹ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tételt – 005025/3 – 30/3/szig. titk. – 1955. – Tárgy: Schwartz Károly meghívása – Buenos Aires, 1955. XI. 16. 1.

⁷² MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115.) tétel – 005720 – 78/2/szig. titk. 1956. – Tárgy: Filmbemutató a Törekvés Magyar Egyesületben. – Buenos Aires, 1956. VI. 4. 1.

kodott az újságjuk megjelentetésével kapcsolatos nehézségekre is, megemlítve, hogy nem tudnak szerkesztőségi adminisztrátort felvenni, és végleges irodahelyiségük sincs. Napirenden volt az újság hetilappá alakítása, ami a terjedelem csökkentésével járt volna együtt. Azzal is számolt, hogy az egyesületek közötti hírek közlése folytán a költségei növekedni fognak. Ilyen indokokkal havi 5000 peso támogatást szeretett volna kérni a magyar követségtől.

A Gallay lakásán folytatott megbeszélésen az emigráns szervezet képviselői azt is kérték, hogy a követség rendezvényeire az egyesületi vezetőkön kívül még másik négy személy kapjon meghívást, mintegy jutalomként, azok közül a tagok közül, akik különösen aktívak. Ugyanakkor arra biztattak, hogy az MNK külképviseletéről gyakrabban tegyék tiszteletüket diplomaták a Törekvés rendezvényein. Az egyesület részéről mindjárt javasoltak is egy május végi találkozót a frissen kinevezett követtel, Nagy Sándorral⁷³ (1912–1985).

A diplomaták a következőképpen reagáltak a Törekvés felvetéseire. Gallay a filmbemutatóhoz, sőt még egy bélyegkiállítás-hoz is segítséget ígért, miközben egy háromtagú bizottság felállítására tett indítványt vendégeinek. A gyakorlat ugyanis azt mutatta, hogy nem a legszerencsésebb, ha mindig ugyanaz a kapcsolattartó, mert egyes kérdések óhatatlanul elfelejtődnek. Nagy Sándor követ támogatta Gallay javaslatát, ahogyan az újság hetilappá alakulásának a tervét és az 5000 peso támogatást, és azt is helyesnek tartotta, hogy a kinti magyarok közül delegáció utazzék Magyarországra. Egyben hozzátette: a követség korábban túlságosan az új kapcsolatokra (a Wildei Magyar Egyesülettel) helyezte a hangsúlyt, míg legrégebbi partnerét kissé elhanyagolta, mondván, náluk ügyis jól mennek a dolgok.⁷⁴ Azonban amikor Szigeti Károly, a magyar Külügyminisztérium osztályvezetője véleményezte a diplomaták jelentését, sokallot-

⁷³ 1956–1957 folyamán volt az MNK követe Buenos Airesben. BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos: I. m. 231.

⁷⁴ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 002017/1 – 78/1/szig. titk. – 1956. – Tárgy: A Törekvés Magyar Egyesület vezetőinek látogatása. – Buenos Aires, 1956. VI. 13. 1–2.

ta a hazalátogató tizenkét fős argentinai küldöttség létszámát, mivel a tapasztalatok azt mutatták, hogy ennyi ember már nehezen mozgatható, és az anyagi ráfordítás sincs arányban a várható haszonnal. A legjobb megoldásnak azt látta, hogy a négy-öt legjelentősebb egyesületből egy-egy embert hozzanak el Magyarországra, akik visszatérésüket követően vidéki látogatósokon is beszámolhatnak élményeikről.⁷⁵

A könyvtárfejlesztési tervekhez Budapesten Szigeti azt a megjegyzést fűzte, hogy kérjék ki az egyesület előzetes véleményét a küldendő könyvekről, mert az utólagos kifogásokat nehéz rendezni. Azonban ezt az ügyet az MNK Buenos Airesben működő megbízottjai végül igen szokatlan módon próbálták megoldani. Az argentin sajtóban is visszhangot keltett az eset, melynek feltehetően Gallay volt az értelmi szerzője. 1956 júliusában a magyar kormányzathoz nem lojális argentinai szervezet, a Magyar Segélyegylet könyvtárából, melynek magvát egy 1928-as magyar belügyminiszteri adomány képezte, éppen erre való hivatkozással 1100 könyvet vittek el a követség munkatársai. A megkárosított Segélyegylet feljelentést tett az ügyben. Az esetet a legnagyobb argentin lapok, a *La Nación*, *La Prensa* és a *Clarín* is tárgyalták, és a televízió hírei közé is bekerült. Augusztus 6-án a kolónia több száz tagja tüntetett és tojászáport zúdított a magyar követségre, amelyet a rendőrségnek kellett megvédenie. A követség végül meghátrált, szeptember végén Gallay Ferencet hazarendelték Budapestre, a könyvek legnagyobb részét pedig visszakarta a Segélyegylet. Egyes feltételezések szerint Gallayt a kötetek értékesítéséből származó haszon motiválta. Azonban az előzmények ismeretében valószínűbb, hogy az MNK diplomatai az általuk preferált Törekvés könyvtárába kívánták onhatalmulag „átcsoportosítani” a valamikor állami adományként kiküldött könyveket. Már a példányok átcímkezésé is megkezdődött a követségen. Az egykori belügyminiszteri ex libriseket leragasztották bennük, és, „ahogyan az ma is látható, egy, a

⁷⁵ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115.) tétel – 002017/1 – 78/1/szig. titk. – 1956 – BUENOS AIRES – Budapest, 1956. VIII. 16. 1.

»Magyar Népköztársaság követségének ajándéka« papírlappal kerültek vissza» eredeti tulajdonosukhoz.⁷⁶

A Törekvés programjait, illetve a magyar külképviselethez való viszonyát, úgy tűnik, nem hiúsította meg a botrány. Levéltári forrásainkból kiderül, hogy 1956. szeptember 8-án a Törekvés székházában, a nagy érdeklődésre való tekintettel, kétszer is levetítették a *Budapesti tavasz* című filmet.⁷⁷ A bemutatót a vezetőség arra is felhasználta, hogy más egyesületekből hívjon vendégeket, továbbá néhány személyt a tagságon kívüli szimpatizánsai közül. A vetítések előtt és után folytatott beszélgetésekben szóba került, hogy a Törekvés tisztségviselői rövid időn belül az egyesület közgyűlése elé kívánják terjeszteni az új székház építéséről szóló tervüket, és ennek 500-600 ezer pesós költségvetését. Az új székházat a régi helyén tervezték felépíteni, a meglévő földszintest kétemeletesre bővítve. Ezzel a székház ügye prioritást kapott, anyagi háttérét az argentinai magyarok körében végzett gyűjtéssel, illetve hitelből kívánták megteremteni. Gallyay Ferenc ügyvivő, aki, mint láttuk, a nemtelen eszközöktől sem riadt vissza a Törekvés támogatása érdekében, az építkezéssel kapcsolatban is egyértelmű helyeslését fejezte ki. Hangsúlyozta, hogy az új épület szükséges voltát már korábban is észrevételezte az MNK külképviselete, hiszen a Törekvésnek mint a legnagyobb argentinai magyar egyesületnek ebben a vonatkozásban is élen kellene járnia. Ráadásul más emigráns szervezeteknek sokkal szebb és reprezentatívabb székhelyük van, ami növeli vonzerejüket.

Magyar delegáció hivatalos látogatása Buenos Airesben

1958 tavaszán magyar kormánydelegáció utazott Argentínába, amely május elsején fél ötkor a követségen fogadta a Törekvés

⁷⁶ Vö. NAGY Szabasztian: I. m. 3–6.

⁷⁷ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115.) tétel – 002016/2 – 258/szig. titk. – 1956. – Tárgy: Filmbemutató a Törekvés Magyar Egyesületben. – Buenos Aires, 1956. IX. 2. 1.

vezetőségét. A látogatásról szóló jelentésből⁷⁸ kiderül, hogy a küldöttség eredetileg először külön találkozott volna az egyesület kommunista pártcsoportjával, majd ezután a teljes vezetőségével, ám a hivatalos argentin program elhúzódása folytán az előbbire végül nem került sor. A Törekvés vezetőségét Schwartz Károly elnök, ifjabb Győri László ügyvezető titkár, Ihász Aladár, a kulturális ügyek megbízottja, Opermann József pénztáros és Treuer Lajos, a pártcsoport titkára képviselte. A budapesti delegáció tagja volt Szobek András (1894–1986), az Elnöki Tanács tagja és Szarka Károly (1923–2005), a külügyminiszter helyettese. A követség részéről pedig Zalka András⁷⁹ követ és a beosztott diplomata – Vass Miklós,⁸⁰ Első József, Császár Ferenc és Soós István⁸¹ – voltak jelen. A Törekvés vezetői a magyarországi életviszonyokról és a gazdasági helyzetről tettek fel kérdéseket, Szobek, Szarka és Első válaszoltak nekik. Aztán az egyesület képviselői beszéltek a jövőre vonatkozó terveikről, például a követségtől kapott anyagokból rendezendő, az 1956-os eseményeket bemutató kiállításról. Ezt az alkalmat használták fel arra, hogy bírálják az Argentínába frissen érkezett menekülteket, mondván, velük Magyarország nem veszít, Argentína pedig nem nyer, mert nemsokára ki fog derülni, hogy ezek az emberek „nem a munka hősei”.

A Törekvés vezetői arról is beszámoltak, hogy az argentin belpolitika nyugtalansága hogyan befolyásolja az egyesület működését. 1955-ben Perónt a hadsereg megbuktatta, a katonai kormányzat 1958 februárjára kiírta az elnökválasztást, civil jelöltek részvételével. A győztes, Arturo Frondizi (1908–1995) május elsejei beiktatását tüntetések előzték meg. Ahogy erről a magyarok is beszámoltak: az áremelkedések folytán Buenos

⁷⁸ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 003498/1 – 103/1/szig. titk./1958. – Tárgy: „Törekvés” vezetőségének látogatása a magyar kormányküldöttségénél. – Buenos Aires, 1958. VI. 14. 1–2.

⁷⁹ Zalka (1919–2004) 1957–1961-ig vezette a Buenos Aires-i magyar követséget. BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI: I. m. 294.

⁸⁰ Vass (1924–2011) az ÁVH tisztje beosztott diplomataként Buenos Airesben. BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos: I. m. 290.

⁸¹ Soós (1929–2004) nem azonos az emigráció tagjaként fent említett Soós Istvánnal. 1956–1964-ig beosztott diplomata volt a Buenos Aires-i magyar követségben. BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos: I. m. 258.

Airesben tüntetések voltak április 30-án, a zavargások tovább folytatódtak, bár számos letartóztatásra került sor. A bizonytalan légkörben a magyar követ nem is merte vállalni, hogy nem sokkal karácsony előtt részt vegyen az egyesület fennállásának 25. évfordulóján rendezett ünnepségen. Az MNK-t helyette egy beosztott diplomata, Császár Ferenc képviselte. Az ünnepi beszédet Goldberger Miklós tartotta, majd ezüstérmeket és díszokleveleket adtak át a még élő alapító tagoknak és az egyesület más aktivistáinak. Több oklevelet olyan személyek kaptak, akiknek bár fontos szerepük volt a kolónia életében, nem tartoztak a Törekvés tagjai közé. Az ünnepi közgyűlés után a *Hannibál tanár úr* és az *Ecseri lakodalmas* című filmeket is levetítették.

A tisztújítástól a betiltásig

A Törekvés Egyesületben 1958-ban esedékessé vált a vezetőségválasztás. Az ezt megelőző másfél hónapban felélénkült a vita az elnökségben és a tagok között egy régi konfliktus, az 1945 óta húzódó Soós István-ügy kapcsán. Soóst (aki nem azonos a követségen működő ügynök-diplomatával!) nemcsak az AKP zárta ki annak idején, de a Törekvésből is eltávolították, mert folyamatosan azzal támadta Goldberget és társait, hogy az ő vezetési módszereik miatt nem tud az egyesület tömegmozgalommá válni.⁸² Soós egyenesen úgy fogalmazott, hogy a Törekvés vezetőségének összetétele (Treuer, Goldberger, Cili, Grünberger) és a magyar kormányhoz való lojalitása veszélyes az egyesületre. A Törekvésben működő kommunista pártcsoport és a régi vezetőség – úgy látszik – megfontolta Soós kritikáját, mert a tisztújításkor olyan személyi javaslatot tett, hogy az új vezetőség képes legyen átfogóbb politikát folytatni a kinti magyarok között, kilépve az addigi befelé fordulásból. A jelöltek a következők voltak: elnök: Schwartz Kálmán, alelnök: Ihász Aladár, ügyvezető elnök: ifjabb Győri László, főtítkárs: idősebb

⁸² MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 12-es d. – 112. tétel – 004920/2 – Argentínai magyar munkásmozgalom – Budapest, 1958. XII. 5. 1–2.

Győri László, titkár: Grünberger Izidor, pénztáros: Oppermann József. A pártcsoporton belüli erőviszonyok is átalakultak, mivel Treuer lemondott titkári posztjáról, helyére Goldberger Miklóst javasolták, annak ellenére, hogy magánélete nem volt feddhetetlen (szenvedélyes szerencsejátékosként), de rátermettsége egyedül őt tette alkalmassá erre a szerepre.⁸³

A magyar szervezet élénken érdekelte a Törekvés belső konfliktusa, az egyesületi munka hatékonyabbá tételének lehetősége, illetve Soós szerepe. Zalka követ furcsának találta Soós aktivitását, mert informátoraitól úgy értesült, hogy az AKP határozattal tiltotta el őt és Síkost a magyar ügyektől. Első József ehhez annyit fűzött hozzá, hogy Soós István ugyan tényleg közeledik az MNK-hoz, felvette a kapcsolatot a Párttörténeti Intézettel is, de ez nem jelenti azt, hogy korábbi viselt dolgaiat elfelejtették volna, és azt sem, hogy a Törekvésben vezető szerepet kellene játszania, hiszen minden arra utal, hogy provokációs szándékkal igyekszik megbontani a lojális magyar emigráció egységét. Különben is, Soósnak, Síkosnak és társaiknak főként az Argentin Kommunista Párttal van tisztáznivalójuk. A tisztújítás kapcsán Első is egyetértett azzal, hogy a lojális emigráció vezető erejévé válhat a Törekvés, de ehhez ki kell lépnie az elszigeteltségből. Azt viszont sajnálta, hogy Treuer már nem lesz benne a vezetőségben, holott párttisztviseléséért adta fel, hogy jobb munkát végezhesen az egyesületben. A magyar külügy részéről az a kívánság fogalmazódott meg, hogy a kommunista pártcsoport tevékenysége ne mutakozzon meg kifelé, hogy az ellenséges emigráció ne szajkózhassa, hogy a Törekvés kommunisták gyűlekezete.⁸⁴

Időközben megtörtént a tisztújítás. Apró Miklós személyében egy második titkárt, Kardos Ferenc és Schwartz György személyében két újabb pénztárost, valamint két ellenőrt – Szabó György és Grünberger Samu – és két jegyzőt – Szilágyi Artúr

⁸³ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 003498/5 – 103/1/szig. titk. 1958. – Tárgy: A Törekvés Egyesület munkája. – Buenos Aires, 1958. XII. 19. 1–2.

⁸⁴ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 003498/5/szig. titk. 1958. – Tárgy: Törekvés Egyesület munkája. – Budapest, 1959. I. 29. 1.

és Goldman János – is választottak. Választmányi tagok lettek: Weinberger Cecília, Lendvai Ferenc, Mátyus János, ifjabb Ihász Aladár, Varga György, Treuer Lajos és Jancsó Kálmán.

1959 januárjában az új vezetőség egésze látogatást tett a magyar követségen, majd pár nappal később Zalka követ külön megbeszélést folytatott az idősebb és az ifjabb Győrrivel, Ihásszal és Apróval, akik egyetértettek abban, hogy a vezetőség szerepe legyen meghatározó, nem úgy, mint azelőtt, amikor az egyesület vezérkara az AKP fiókszervezetére hasonlított. A követségen dolgozó Soós István attasé azt javasolta, hogy a Törekvés vegye fel a kapcsolatot a Wildei és az Olivos-i Egyesület, valamint a Segélyegylet becsületes (vagy inkább politikailag semleges, megnyerhető) tagjaival, akik segíthetnének megszabadulni saját szervezeteik jobboldali vezetőitől. A közeledés jele volt, hogy a március 15-i ünnepségre és az *Éjfélkor* című film vetítésére meghívták Szakál Sándort a Wildei Egyesület és Juhos Gézát a Segélyegylet részéről. A Wildei Egyesület vezetőségi tagja, Jakab Dezső pedig elkérte a Törekvésben elhangzott ünnepi beszéd szövegét, mondván, hogy március 21-i megemlékezésükön azt szeretné elmondani. A Törekvésnek voltak olyan tagjai, akik egyben a Wildei Egyesületben vagy a Segélyegyletben is tagok voltak, ők gyorsan rendezték elmaradásukat, hogy részt tudjanak venni a tisztújításokon.⁸⁵

1959 márciusának utolsó napjaiban Zalka követ megbeszélésre hívta a Törekvés kommunista pártcsoportjának vezetőit, ahol idősebb Győri László, Goldberger Cecília, Goldberger Miklós és Treuer Lajos vett részt, míg a követség részéről Soós István is bekapcsolódott az érdemi egyeztetésbe.⁸⁶ Győri László ismertette az egyesület kulturális programját, valamint elmondta, hogy szombatonként ifjúsági összejeveteleket fognak tartani. A találkozót azonban nem ezért tervezték már hónapok óta, hanem mivel a pártcsoport régóta szerette volna tisztázni

⁸⁵ MNL OL XIX-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 002765/1 – 4/szt./1959 – Tárgy: Törekvés egyesület munkája. – Buenos Aires, 1959. III. 25. 1–3.

⁸⁶ MNL OL XIX-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 002765/2 – 4/2/1959. sz. t. – Tárgy: Törekvés pártcsoport vezetőségének látogatása. – Buenos Aires, 1959. VI. 4. 1–3.

a Soós–Sikos-ügy következtében előállt helyzetet, amely Treuer szerint megzavarta a Törekvés életét, és a pártcsoport működését is gátolta. A beszélgetés alapvetően e körül a téma körül forgott. A kommunista emigránsok erősen tartottak attól, hogy Soós István felbukkanása ronthat a Törekvés és a magyar követség szépen fejlődő viszonyán. Treuer azt bizonygatta, hogy mióta Soós bejáratos a követségre, a pártvezetőség elhidegülést és bizalmatlanságot tapasztal a követség részéről. A tartózkodás pedig elbizonytalanítja a tagságot, ami a közösségi életre is negatív hatást tesz. Goldberger Miklós megerősítette, érzik a bizalmatlanságot, mert az egyesülettel kapcsolatos problémákról már nem az AKP-párttagokkal, hanem a Törekvés vezetőségével (például idősebb Győrivél) tárgyalnak a magyar diplomaták. Ráadásul Soós felbukkanásából arra következtettek, hogy az AKP esetleg a követség szorgalmazására kezdett el ügyében újra vizsgálódni. Zalka ezeket a felvetéseket teljesen alaptalannak nevezte, és kijelentette, hogy őszinte, nyílt viszonyt szeretne fenntartani a Törekvéssel. Soós látogatásait szimpla hivatalos ügyintézőként interpretálta, mondván, a konzuli hivatalban mindig szívesen elbeszélgetnek a jó szándékkal érkező honfitársakkal. Ezt követően kijelentette, hogy a követség a továbbiakban is az egyesület vezetőségével (és nem az ott működő AKP-csoporttal) tart majd kapcsolatot, és nem tárgyal a hátuk mögött. A diplomata Soós István csodálkozását fejezte ki, hogy ez a probléma ismét előkerült mint zavaró tényező, hiszen Goldberger Miklóssal és Treuer Lajossal már többször részletesen beszélt erről a kérdésről, és a követség hivatalos álláspontját már négy-öt hónapja ismertette velük. A kapcsolatok romlásáért kizárólag a pártcsoportot tette felelőssé, mondván, nekik kellett volna tisztázniuk a helyzetet a tagságuk előtt.

Pár nappal később a *Délamerikai Magyarország* 1959. április 9-i számában rövid hír jelent meg erről a találkozóról, olyan interpretációban, hogy a követség Kun Béla régi híveihez fordult az emigráció egységének megteremtése érdekében, és hogy ez ügyben egy négyfős küldöttség kereste föl a magyar diplomatákat. A külképviselet részéről Vass Miklós kért azonnali magyarázatot Treuertől: hogyan szivároghatott ki a megbeszélés híre?

Treuer tagadta, hogy az ő részükről tájékoztatta volna bárki a kolónia sajtóját. Ugyanakkor a történeteket összefüggésbe hozta a szocialista országok diplomataival szembeni eljárásokkal és az argentin belpolitikában ez idő tájt erősödő antikommunista tendenciákkal.

Argentínában ekkor a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának, Magyarországnak, Lengyelországnak, Bulgáriának és Romániának volt követsége, valamint kereskedelmi kirendeltséget tartott fenn az NDK.⁸⁷ Frondizi elnöksége első szakaszában a kül- és gazdasági kapcsolatok diverzifikálása érdekében jó viszonyra törekedett a KGST-országokkal. Az 1959-es stabilizációs programja azonban szociális feszültségeket provokált, és a zavargások előkészítéséért a kommunistákat, illetve egyes követségek alkalmazottait tették felelőssé. Április 8-ától csehszlovák, szovjet és román diplomatákat utasítottak ki, április 27-én pedig betiltották az AKP működését.⁸⁸ Feltételezhető volt ezért, hogy a magyar követség a pártcsoporthoz látogatásának időpontjában már szoros megfigyelés alatt állt. Ezt Győri is elképzelhetőnek tartotta, így a követségen eldöntötték, hogy az AKP magyar pártcsoporthoz szüneteltetik a kapcsolatokat, a továbbiakban csak Győrral fognak érintkezni. A budapesti külügy az argentin kormány ellenséges álláspontjára való tekintettel arra utasította beosztottjait, hogy csökkentsék a minimálisra a kinti magyarok közötti tevékenységet, a *Magyar Hírektől*⁸⁹ eltekintve nem küldtek ki otthon megjelenő lapokat, valamint leállították a követségen keresztül érkező ajándéktárgyak osztogatását is. Az adott argentinai belpolitikai helyzetben a Törekvés elkötelezettsége veszélyessé vált, ráadásul a Buenos Airesben

⁸⁷ Vö. Michal ZOUREK: *Checoslovaquia y el Cono Sur 1945–1989. Relaciones políticas, económicas y culturales durante la Guerra Fría* [Csehszlovákia és a Déli Kúp 1945–1989. Politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok a hidegháború idején] Karolinum Press, Prague, 2015. 57.

⁸⁸ Bővebben lásd: Mario RAPOPORT: *La Argentina y la Guerra Fría. Opciones económicas y estratégicas de la apertura hacia el este, 1959–1973*. [Argentína és a hidegháború. A keleti nyitás gazdasági és stratégiai lehetőségei, 1959–1973] *Ciclos*, 1995/8. 91–122.

⁸⁹ 1959-től jelent meg a lap Budapesten, kéthetenként. A külföldön élő magyarok tájékoztatását szolgálta, akik gyakran nem mint előfizetők kapták, hanem ajándékként küldték meg nekik.

1953-tól megjelenő, az MNK-val ellenséges és a Magyar Nemzeti Bizottmányhoz kötődő, konzervatív lap, az *Új Hungária* november 11-én részletesen foglalkozott is ezzel a kérdéssel, megszelőztetve az emigráns szervezet pártkötődését.

Az óvintézkedések ellenére a Törekvés működését 1960 kora őszén felfüggesztették, és kommunista propaganda és felfogatás vádjával az argentin rendőrség letartóztatta Győri Lászlót és fiát.⁹⁰ Szabadulása után, 1960. november 29-én idősebb Győri felkereste Zalka András követet, és beszámolt neki a történetekről. Elmondta, hogy fiával együtt körülbelül egy hónapon keresztül volt letartóztatásban. Őrizetbe vételével egy időben házkutatást is tartottak náluk, és elvitték a Magyarok Világszövetségével folytatott levelezését, bár semmiféle kompromittáló anyag nem volt benne. Győri kihallgatása során – amit egyenesen vallatásnak értékelt – azt próbálták bizonyítani, hogy az MNK követtségétől támogatást kap, kvázi egy kommunista ország ügynöke. Ezt azonban semmivel sem sikerült bizonyítani, ráadásul a Törekvés helyiségeiben sem találtak kommunista propagandát, így közel egy hónapos vizsgálati fogságot követően szabadlábra helyezték Győriéket. Fogva tartásuk ideje alatt egyébként széles körű szolidaritás bontakozott ki irányukban, újságokat, rádió- és tévékészüléket, valamint élelmiszersomagokat kaptak a szimpatizánsoktól. A fogság azonban ennek ellenére cseppet sem volt kellemes, ugyanis szélsőjobboldali rabtársakkal voltak összezárván.⁹¹ Időközben a Wildei és Avellanedai Magyar Egyesület már nem hívta meg rendezvényeire a Törekvés képviselőit, és sok magyar a baloldalelles intézkedések folytán visszahúzódott az egyesületi közélettől.⁹²

A Törekvés Egyesület nem adta fel egykönnyen, különféle argentin szerveken keresztül próbálta elérni a betiltására vo-

⁹⁰ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 006679 – 34/9/sz. t. 1960. – A Törekvés Egyesület bezárása – letartóztatások. – Buenos Aires, 1960. XI. 24. 1.

⁹¹ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 00642/1 – 34/13/szig. titk./60 – Tárgy: Törekvés. – Buenos Aires, 1960. XII. 13.

⁹² MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 007460/2 – 467/szig. titk./1961. – Tárgy: Beszélgetés a Törekvés Egyesület vezetőségi tagjaival. – Buenos Aires, 1961. XI. 25. 1.

natkozó döntés visszavonását.⁹³ Vezetőségének az volt az álláspontja, hogy amíg nincs bírósági határozat, nem szünteti meg az egyesületet, mivel az argentin hatóságok egyelőre csak a működését helyezték törvényen kívül. A tagság egy része az önfeloszlatást és az új néven történő egyesületalapítást szorgalmazta, azonban Schwartz Károly, Apró Miklós, idősebb Győri László és Treuer Lajos mind úgy látták, hogy egy egyszerű névváltoztatással nem fognak engedélyt kapni a további működésre, hacsak nem tesznek egy olyan nyilatkozatot – ahogy a rendőrségen céloztak erre a kihallgatás alkalmával –, melyben kijelentik, hogy az MNK kormányát nem tekintik a magyar nép legitim képviselőjének.⁹⁴

1961. szeptember 16-án Soós (a diplomata) meglátogatta⁹⁵ idősebb Győri Lászlót, aki említést tett neki arról, hogy az Elnöki Tanács által kiadott magyar állampolgársági rendelet⁹⁶ sok Argentínába került honfitársa számára megnyugvást hozott, de többen vannak olyanok is, akik a jobboldali emigráns sajtó nyomására nem mernék ez ügyben felkeresni az MNK követségén. A megbeszélés ezt követően főként a Törekvés sorsáról, a betiltás okozta nehézségekről folyt. Az egyesületi munka felfüggesztésére vonatkozó rendelet érvénytelenítésére nem volt mód. Azonban meg lehetett próbálni – más, befolyásos sportegyesületek segítségével – kivonni a magyar sporttelepet a zár alól, hogy legalább némi aktivitást fejthessen ki nyári helyiségeiben. A könyvtári nyilvántartásukat nem sokkal korábban

⁹³ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 00642 – 34/12/szig. titk./60 – Tárgy: A Törekvés Egyesület bezárása és letartóztatások. – Buenos Aires, 1960. XII. 15. 1.

⁹⁴ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 007460/2 – 467/szig. titk./1961. – Tárgy: Beszélgetés a Törekvés Egyesület vezetőségi tagjaival. – Buenos Aires, 1961. XI. 25. 1.

⁹⁵ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. 115. tétel – 007460 – 388/szig. titk./1961. – Tárgy: A Törekvés Egyesület vezetőségi tagjának meglátogatása. – Buenos Aires, 1961. IX. 28. 1.

⁹⁶ Az 1957. évi V., az állampolgárságról szóló törvény 10. § (2) pontja kimondja: „Aki magyar állampolgárságát elbocsátás, távollét vagy külföldi állampolgárságának honosítás útján való megszerzése következtében veszítette el, a 6. § alapján az a) és b) pontokban megkívt feltételek hiányában is visszahonosítható.” Forrás: http://kisebbssegkutato.tk.mta.hu/kettosallampolgarsag/allampolg/tv_14.html (Letöltve: 2017. 02. 11.)

kapták vissza, így legalább az világos volt, hogy ki milyen kötetet vett kölcsön. Kollár Bélát, az *Argentínai Magyar Élet* szerkesztőjét azonban nem tudták kifizetni a lap utolsó számának kiadásakor, az író már perrel fenyegetőzött.

Néhány héttel később, november 23-án Treuer Lajos és idősebb Győri László ismét beszámoltak a követségnek. Jelezték, hogy a kibontakozó sztrájkhullám⁹⁷ következtében az argentin hatóságok részéről erősödő rendőrségi zaklatással kell számolni. A titkosrendőrség, a SIDE november 3-án már több magyar kommunistát is letartóztatott, Grünberger Sámuelet, Sikos Ferencet, Juhos Gézá, valamint Soós Istvánt (pedig anno mindegyiküket árulás vádjával távolították el az AKP soraiból). Juhost aztán pár óra elteltével a rendőrség szabadon engedte, mivel néhány nappal korábban súlyos műtétje volt. Goldberger nem úszta meg ilyen könnyen. Treuert többször is keresték a lakásán, de első „látogatásuk” hírére sikeresen megszökött. Soós és Sikos a beszélgetés időpontjában még mindig őrizetben volt. A magyarok azt feltételezték, hogy a sztrájkveszély csak ürügy, a letartóztatottak nincsenek kapcsolatban a szervezőkkel. Az argentin rendőrség valószínűleg csak felhasználta az alkalmat arra, hogy eljárjon a kommunisták és a baloldali egyesületekhez tartozók ellen. Több orosz, csehszlovák, német, bolgár, román, lengyel és jugoszláv emigráns szervezet vezetőjét, tagját is őrizetbe vették, az oroszok közül a börtönben több gyanúsítottat megvertek. Grünberger Sámuelet és a többi őrizettest a keleti blokk követségeihez fűződő viszonyukról faggatták, arra keresték a választ, hogy az egyesületek működési költségeit miből fedezik. A SIDE arra is kíváncsi volt, hogy kiket hívnak meg a követségi rendezvényekre, és a diplomaták közül kikkel állnak kapcsolatban. Grünbergert a rendőrségen úgy megfenyegették, hogy már üzleti kapcsolatát sem kívánta fenntartani a magyar követséggel.⁹⁸

⁹⁷ Az 1961–1962 fordulóján kibontakozott sztrájkhullám legfontosabb eleme, a Frondizi-kormányzat racionalizációs tervei ellen szervezett általános vasutassztrájk volt. A megmozdulássorozat nagyban hozzájárult az elnök bukásához.

⁹⁸ MNL OL XIX-J-1-j. Argentina 1947–1964 – 13-as d. – 151. tétel – 007460/2 – 468/szig. titk. /1961 – Tárgy: Beszélgetés a Törekvés vezetőségi tagjaival. – Buenos Aires, 1961. XI. 25. 1–2.

Közben az argentin belpolitika instabilitása tovább fokozódott. A katonák már végképp nem bíztak Frondiziban, és elmozdították az elnöki pozícióból. „Fogolyként került a Martín García nevű börtönszigetre, ahol évekkel azelőtt Perón raboskodott. Az új elnök José María Guido (1962–1963) lett.”⁹⁹ A kormánypolitika és a hatóságok kommunistaellenes attitűdjén azonban ő sem változtatott. Ebben a környezetben az MNK-val szimpatizáló emigráns szervezetnek, a Törekvés Egyesületnek nem sok esélye maradt a fennmaradásra. Ügyében 1963. június 4-én történt a következő dokumentált megbeszélés.¹⁰⁰ A magyar diplomata, Soós István lakásán fogadta idősebb Győri Lászlót és Treuer Lajost, azonban a Törekvés két másik vezetője az utolsó pillanatban lemondta a találkozót. Győri szavaiból az derült ki, hogy a fokozódó rendőrségi nyomás miatt az egyesületi vezetők többségének döntése nyomán feloszlatták a Törekvést.¹⁰¹ A rendőrök egy-két magántulajdonban lévő berendezési tárgy kivételével mindent elvittek. Igaz ugyan, hogy az ingatlanok – a városi székház és a Punta Chica-i strandtelep – zárlatát feloldották, de a közösség ezek eladása mellett foglalt állást. Punta Chichán az üres építési telkek értékesítésére készültek, amihez szövetkezet alapítására is sor került. Ennek a lépésnek

⁹⁹ HORVÁTH Gyula–ANDERLE Ádám: I. m. 119.

¹⁰⁰ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 12-es d. – 112. tétel – 001462/5 – 205/szig. titk. /1963. – Tárgy: Argentínai magyarok közötti munka. – Buenos Aires, 1963. VI. 24. 1–3.

¹⁰¹ Utolsó vezetőségének összetétele és a tisztségviselők foglalkozása is ismert: Elnök: Schwartz Károly autóalkatrész-kereskedő. Alelnök: Mátyus János mérlegkészítő kisiparos. Ügyvezető elnök: Goldman József vízvezeték-szerező kisiparos. Főtitkár: Ihász Aladár cukrászsegéd. Titkár: Grünberger Izidor hangszerkészítő. II. titkár: ifj. Győri László vegyészlaboráns. Főpénztáros: Oppermann József női fodrász (1962-ben meghalt). Másodpénztáros: Kardos Ferenc fémipari szakember. Jegyző: Goldberger Ármin szobafestő. Ellenőr: Szabó György villanyszerelő és Grünberger Sámuel férfisزابó. Könyvtáros: Apró Miklós bőripari kellékkereskedő. Vezetőségi tagok: Jovin Károly szobafestő, ifj. Lendvai Ferenc fényképészsegéd, Elek János szerszámkészítő, Neuspiller Miklós ügynök, Szocsor Lajos kereskedő, Swartz György kereskedő, Treuer Lajos szücsmeister, Weinberger Cecília textilipari szakszervezeti funkcionárius. Vö. MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 12-es d. 112. tétel – 001462/8 – 354/szig. titk./1963. – Tárgy: Összefoglaló a magyar emigráció helyzetéről. – TÖREKVÉS TÁRSADALMI ÉS SPORTEGYESÜLET – Buenos Aires, 1963. XI. 7. 1–3.

nemcsak pénzügyi okai voltak, hanem főleg az, hogy a zárolás feloldásával egy időben a SIDE részéről kinyilvánították, a továbbiakban semmilyen kulturális rendezvényt, filmvetítést nem engedélyeznek.

A Törekvés nélkül...

Az új helyzetben a baloldali magyar emigránsok és az óhaza kapcsolatának fenntartására több lehetőség is felmerült.¹⁰² Egyrészt a propagandaanyagok terjesztése. Azt tervezték például, hogy az MVSZ által küldött újságokat és könyveket családlátogatás keretében juttatnák el a követség emberei a kolónia tagjaihoz. Három-négy családnak öt-hat könyvet vinnének el, amin a potenciális olvasók megosztozhatnak. Ezzel párhuzamosan az is felmerült, hogy esetleg az Ányos István által működtetett kölcsönkönyvtár vehetné át a köteteket, melyek így sokkal több kinti magyarhoz is eljuthatnának. Az egykori Törekvés aktivistái egymás között felosztva meglátogathatnák a különböző magyar egyesületeket, és ott megpróbálhatnák terjesztetni a magyar nyelvű anyagokat, és esetleg az MNK-t kedvező színben bemutató magánbeszámolókat is.

Az új szervezeti formákról sem mondtak le teljesen. A régi tagok azt fontolgatták, milyen csoportokat is lehetne alapítani a még legális magyar egyesületeken belül vagy azokon kívül (bélyeggyűjtők, a magyar irodalom vagy a népzene iránt érdeklődők köre stb.), hogy ezek fedésében nyugodtan beszélgethessenek az aktuális magyarországi politikai és gazdasági kérdésekről. Bár ez ügyben Treuer óvatosságra intett, mondván, saját soraikban is lehetnek ellenségek (bizonyítékai nem voltak ugyan, de célzott rá, hogy Ihász Aladár fia rendőrségi besúgó lehet.)¹⁰³

¹⁰² MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 12-es d. 112. tétel – 001462/5 – 205/szig. titk. /1963. – Tárgy: Argentínai magyarok közötti munka. – Buenos Aires, 1963. VI. 24. 1–3.

¹⁰³ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 12-es d. 112. tétel – 001462/8 – 354/szig. titk./1963. – Tárgy: Összefoglaló a magyar emigráció helyzetéről. – Emigrációs kapcsolataink névsora. 1–9.

A követség részéről ekkoriban felmerült, hogy emigráns barátait külső forrásból is leinformálja, abból a célból, hogy kivel lehetne újraindítani a baloldali egyesületi munkát. Egy újabb követ, Kepes Imre (1908–1986),¹⁰⁴ az argentin pártösszekötőn keresztül információt kért az AKP Politikai Bizottságától a követséggel évek óta kapcsolatot tartó, egykori Törekvés-vezetőkről, Győri Lászlóról és Treuer Lajosról.¹⁰⁵ Megtudta, hogy Győri, aki régebben az AKP tagja volt, és a magyar frakció felelőseként pár évvel korábban még jó munkát végzett, 1956-tól azonban, mikortól a jobboldaliak támadni kezdték a haladó magyar csoportokat, „megingott”. Egy ideig még „próbálta menteni a menthetőt”, ám családi körülményeire – feleségének súlyos betegségére – való tekintettel, másokhoz hasonlóan otthagyta a pártot, elveszítve minden kapcsolatát, és ez végül a magyar frakció eltűnéséhez vezetett. 1964-ben már teljesen távol tartotta magát a mozgalmától, amit az AKP PB a félelemnek tulajdonított, hozzátevé, hogy később talán aktiválható lesz. Treuer Lajost negatívabban ítélte meg az AKP. Közlésük szerint korábban ő is a magyar tagozat felelőse volt, de frakciójának és a Törekvésnek a feloszlása után további feladatokra már nem vállalkozott, és a követséggel is feltehetőleg pusztán anyagi megfontolásokból maradt kapcsolatban, energiáit szinte kizárólag a Buenos Aires északi negyedében lévő szörmeüzemének szentelte. Az AKP részéről úgy vélték, a magyar kommunista emigránsok voltaképpen önként számolták fel az egyesületüket, kiszolgáltatva magukat a hatóságoknak. Mivel új arcok nem tűntek fel, az AKP még mindig Győrit tekintette a leghitelesebb baloldali magyarnak.

A Törekvés megszűnésével az egykori tagság egy jelentős része más egyesületekhez csapódott, mert csak így tudott szervezett keretek között érintkezni honfitársaival, ráadásul ilyen módon nem kellett tartania a rendőrség fellépésétől sem. Ezt a

¹⁰⁴ 1962–1967-ig működött Buenos Airesben, előbb rendkívüli követ- és meghatalmazott miniszteri, majd nagykövetként, mivel 1964-ben, éppen az ő megbízatása idején emelték a két ország kapcsolatát nagyköveti szintre. BARÁTH Magdolna–GECSÉNYI Lajos: I. m. 199.

¹⁰⁵ MNL OL XIX-J-1-j. Argentína 1947–1964 – 13-as d. – 115. tétel – 006528 – 225/SZT/1964. – Tárgy: A Törekvés vezetőire vonatkozó pártinformáció. – Buenos Aires, 1964. XII. 12. 1–2.

döntést az is megkönnyítette, hogy a régi tagok az antikommunista szellemű egyesületeknél egyre inkább azt tapasztalták, hogy a szórakozás, a kulturális tevékenység, a magyar nyelv és hagyományok ápolása áll előtérben, és nem a politizálás.

A nagykövetségen ugyanakkor egy új egyesület létrehozásáról kezdtek gondolkodni. A Törekvés megszűnésének körülményeit elemezve arra jutottak, hogy alapvető hiba volt hagyni, hogy vezetői olyan személyek legyenek, akiket az argentin elhárítás kommunistaként tart nyilván, és ezért zavargások és megtorlások alkalmával minduntalan csapást mér az egyesületre. A Törekvés és a külképviselet közötti nyílt kapcsolat pedig önmagában is kompromittálta a szervezetet. Másrészt felrötták az egyesületi vezetésnek, hogy bizalmatlan, szektás és személyeskedő légkört teremtett. A tagok ellen irányuló intrika időről időre kilépésekhez vezetett, ráadásul a belépni szándékozókka vagy csupán látogató érdeklődőkkel szemben olyan követelményeket támasztottak, mintha a kommunista párttagságról lenne szó. Ezért nem válhatott a Törekvés olyan tömegszervezetté, amely az emigráns közösség széles rétegeiben valódi vonzerőt tudott volna gyakorolni. A követség szándékai szerint a megalakítandó új egyesületnek valódi társadalmi, kulturális profilt kellett volna kapnia, ahol olyan légkör uralkodik, amelyet az óhazával való kapcsolattartás érdekében minden jó szándékú emigráns el tud fogadni.¹⁰⁶ A szervezést előkészítendő Goldberger Miklós bevonásával megkezdődött a kinti magyarok lehető legszélesebb körét felölelő névsorának összeállítása. Nyolcszáz főt sikerült listázni, kétszáz személyről pedig jellemzéssel is rendelkeztek.¹⁰⁷ Azonban a dolog ennyiben maradt, új baloldali egyesület már sohasem szerveződött az argentinai magyarok körében.¹⁰⁸ Goldberger 1965-ben infarktust kapott, és a felesleges izgalmak

¹⁰⁶ MNL OL XIX-J-1-j. SZT Iratok Argentína 1965 – 23-as d. – 00810/1 – 4/ SZT/1965. – Tárgy: Az argentinai magyar emigráció helyzetének alakulása 1964-ben. – Buenos Aires, 1965. II. 2. 1–5.

¹⁰⁷ MNL OL XIX-J-1-j. SZT Iratok Argentína 1966 – 24-es d. – 004915/szig. titk. 66 – Az argentinai magyarság helyzete. – Budapest, 1967. I. 25. 3–4.

¹⁰⁸ MNL OL XIX-J-1-j. SZT Iratok Argentína 1974 – 21-es d. – 004530 – 105/ SZT/1974. – Tárgy: Az argentinai magyar emigráció. – Buenos Aires, 1974. VIII. 7. 1–2.

elkerülése végett, orvosai tanácsára visszavonult.¹⁰⁹ Treuer Lajos sorsáról annyit tudunk, hogy 1974. augusztus 7-én, életének 60. évében váratlanul elhunyt.¹¹⁰

Utószó

A feldolgozott források alapján megállapítható, hogy a Törekvés anyagi és erkölcsi támogatást várt a lojalitásért cserébe a hivatalos Magyarországtól. Az MNK pedig főként információt remélt a kinti magyaroktól, és a kinti magyarokról, valamint politikai támogatást az egyesülettől. A magyar szervek számára fontos volt, hogy ne csupán egyénileg és informálisan, hanem szervezeti keretek között tartsanak kapcsolatot az új rendszerrel szimpatizáló vagy azt legalább elfogadó és legitimnek tekintő emigrációval. Az 1950-es évek második felében egészen szoros volt a magyar követség és a Törekvés Egyesület együttműködése (egyeztetések zajlottak a tisztújítás, az egyesületi programok ügyében, anyagi támogatást utaltak ki stb.). Magyar külügyesek és belügyesek figyelték a kinti magyarok életkörülményeit, véleményezték az egyesület terveit. (Az 1970-es évekig érvényesnek tekinthető mondás szerint „minden külügyes belügyes, de nem minden belügyes külügyes”.) A hazai kulturális értékek terjesztése általában indirekt propagandát jelentett. A Törekvés jóhiszemű vezetői és tagjai segítségével a magyar külképviselet kis lépésekben a szimpatizánsok körének óvatos bővítésén fáradozott. Konkrét beszervezésekre ugyanakkor nem volt példa. Valódi hírszerzői munka sem igen zajlott.

¹⁰⁹ MNL OL XIX-J-1-j. SZT Iratok Argentína 1974 – 21-es d. – 004171 – 97/ SZT/1974. – Tárgy: Goldberger Miklós magyarországi látogatása. – Buenos Aires, 1974. VI. 24.

¹¹⁰ MNL OL XIX-J-1-j. SZT Iratok Argentína 1975 – 34-es d. – 001327/1975 – 20/1975. – Tárgy: Treuer Lajosról cikkelhelyezési javaslat. – Buenos Aires, 1975. I. 27.

